

ברכת שהחיינו הנוגע לט"ו בשבת וכל השנה - שיעור 298

I. ברכת שהחיינו על המצוות

- (א) שיטת רב שרירא גאון והר"ן בסוכה דהברכה על מצוה הבאה מזמן לזמן
 (ב) שיטת התוספות (סוכה מ"ו) דמברך על מצוה שיש בה שמחה והנאה
 (ג) שיטת הרמב"ם (ל) מזמן לזמן (ה) שהיא קנין לו כגון ציצית ותפילין (ז) אינה מצויה ככל עת כגון מילה

II. ברכת שהחיינו על פירות חדשים

- (א) **עייין בעירובין (מ:)** דלמדנו משם דישנם ב' גדרים בברכת שהחיינו (ל) גדר חוב (ב) וגדר רשות דשהחיינו על הפירות חדשים הוא רק בגדר רשות וגדר החוב כגון על הרגלים ומצות וכיו"ב זה תקנת חכמים גמורה ומצוה דרבנן והעובר ולא בירך נענש כעובר על דרבנן משא"כ בלא בירך על הפירות וכיו"ב דלא נענש (מ"ב רכ"ה - ט - י) וי"א דדוקא בראיית הפרי הוא רשות (הגהות אשר"י ספ"ג זעירובין והסמ"ג) וגם נחלקו הפוסקים מהו הגדר של רשות האם פירושו שהרואה פרי חדש או האוכלו אינו חייב כלל לברך שהחיינו ורק אם ירצה לברך הרשות בידו (מ"ב ה"ל בשם המג"א וש"א) או שפירש המילה רשות דהיינו שאינו חייב לחזור אחרי פירות חדשים כדי לברך שהחיינו אבל הרואה או האוכל פרי חדש חייב לברך שהחיינו (ברכי יוסף רכ"ה בשם רבינו חננאל וערוך השלחן רכ"ה - ב) ועייין בירושלמי (קידושין פ"ד) דמי שלא אכל פרי חדש עתיד ליתן דין וחשבון על שלא אכל
 (ב) **ויש מחלוקת** אם השהחיינו צריך שיהיה דוקא בענין שיש בו שמחה עייין בתוספות (סוכה מ"ו - ד"ה והגה"ה) והרמב"ם (ברכות י"ח - ט) לכן י"א מי שיודע באמת בנפשו שאינו שמח כלל אסור לו לברך שהחיינו על פרי חדש משום שהשמחה מחייב ברכת רשות ובלא שמחה הוא ברכה לבטלה וכ"כ השו"ת משנה הלכות (ו - מ"ג) וכ"כ הבן איש חי (צחקמה לפרשת ראה) ועייין בספר חיים של ברכה (דף ע"ג) שכתב דרבי צבי מזידיטשוב לא נהג לברך על שום פרי ברכת שהחיינו כי לא הרגיש בנפשו שום שמחה גופנית והביא מאחרים דבגלות לא נכון לברך שהחיינו של רשות לשמוח על זה ועייין בשו"ת מהרש"ג (יו"ד ח - ז"ה - ז) שכתב "דלא ברכתי לעולם שהחיינו על לבישת בגד או על אכילת פרי חדש דאינו חשוב אצלי כ"כ וכיון דהאר"י ז"ל אמר שלא לברך אליו אני שומע" וגם בספר מנהגי ישראל שהביא מהסאטמאר רב שלא נהג לברך שהחיינו על שום פרי חדש וכן שמעתי מרב דוד פיינשטיין דרב משה לא בירך על פרי חדש חוץ מליל ב' דראש השנה ועייין באג"מ (ג - ל"ד צסוף) ולכן כל אחד ינהג כמנהגו ובמקום שאין מנהג ינהג כעיקר דינא דגמרא וכמו שהבאנו בשם הפוסקים שיש לברך על פירות חדשים דוקא אם שמח באכילתם (ספר ברכת השיר והשבח דף ז' - ז)

III. פירות המצויים בכל עונות השנה כמו שיש בזמננו בהרבה מדינות

- שמחזיקים את הפירות במקרה וכדומה ובזמן שהפרי מתחדש עדיין נמצא מהישן יש מהאחרונים שחששו בזה שהוא ברכה לבטלה
 (א) **לא שייך שמחה בהתחדש פרי חדש** דכיון דמצויין תדיר הן בקיץ והן בחורף לא שייך כ"כ לברך שהחיינו דבשמחת הלב תליא מילתא (בזמירות דברי יואל ז' אות טכ"ה)
 (ב) **ועייין באג"מ (ג - ל"ד צסוף)** שכתב דלמעשה אולי יש למעט בברכות ובפרט בברכת שהחיינו על פרי חדש שהוא רשות (מג"ח ס"ק ו) אבל מ"מ כיון שיותר נוטה לברך לכן בליל ב' דר"ה יכול ליקח פרי שלא טעם עדיין מהחדשים ולברך זמן. זה תלוי בכונת הרמ"א (רכ"ה - ו) עייין במ"ב (ס"ק י"ח) ורב מרדכי מרקיו אמר לי שהוא אין מברך שהחיינו על שום פרי
 (ג) **עייין בתשובות והנהגות (ב - ר"ה)** דאם מגיע כאן במשך השנה רק מעט ולא מצוי וביוקר ולא בכל התנויות אלא בתנויות מיוחדות כה"ג ראוי לשמוח ולברך שהחיינו ואם לאו אין מברכים
 IV. **אין מברכים שהחיינו על פירות יבשים** כגון צמוקים ותאנים וכדומה והטעם דאין ניכרין בין חדשים לישנים והוי כמו ירקות וכן על פירות המרוסקים או המרוקחים (ועייין בשיעור 136 ובספר חיים של ברכה דף פ"ט)

V. פירות המורכבים כגון נעקטארן שהוא מורכב משני מיני פירות פיטשעס ופלמען ובירך שהחיינו על שניהם אם יכול לברך גם על הנעקטארן ועיין באג"מ (ז - ג"ח) דתלוי אם המורכב נחשב למין חדש או רק חצי ממין זה וחצי ממין אחר והכריע מהרמ"א (דכ"ה - ד) דאף שני מינים מסוג אחד מברך שהחיינו כ"ש על המורכב מברכין מ"מ כתב דאולי לא נאה לברך על המורכב וטוב לאכול אותם עם עוד פרי חדש ועוד דמותר באכילה שאינו אסור כ"א כלאי הכרם וכ"כ הבאר היטב (דכ"ה - ז) והכה"ל (סז) וע"ע בשאילת יעב"ץ (ס"ג) דלענין בריות נאות אף על הממזר יברך ואין לך הרכבה פסולה יותר ממנו

VI. על הון רב כמו במשא ומתן או שטאק - עיין בספר חיים של ברכה (דף ס"ט) שהביא מחלוקת בזה דהפרי תואר כתב דאינו מברך דככמה אופנים יש בגדר שהלואי לא הגיע לידו ממון זה ויש חולקים דעכשיו היא שמחה גדולה ולא ידוג על ספק העתיד וגם על מוציא מציאה ועל ירידת גשמים אם צריך לו הרבה אף אפילו אם אינו ברור שתצמיח האדמה שהברכה נתקנה על שמחת הלב וכן מי ששמע שמת אביו והוא יורשו מברך דיין האמת ושהחיינו (דכ"ג - ז)

VII. קבלת מתנות - עיין במ"ב (דכ"ג - ח"ב) דאין מברכין הטוב והמטיב אלא שהחיינו

VIII. הקונה ספרים חדשים ולבו שמח בקניינם - עיין בשו"ת הרדב"ז (תי"ז) דלא אמרו מצות לאו ליהנות ניתנו אלא בעשיית המצוה אבל הקונה ספרים דינו כשאר דברים חדשים דאם שמח לכו מברך עליו (חיי אדם ס"ז - ה) ועיין מ"ב (סז) דאין למחות ביד המברך ומסופר על ר' ברוך בער שבשעה שהשיג החדושי רעק"א בירך ברכת שהחיינו ועיין בחתם סופר (ק"ו) דאינו מברך משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואין מברכים רק על מצות הבאות מזמן לזמן וכל שלא קבעו ברכה על המצוה עצמה כמו קנין ספרים אין מברכין עליו שהחיינו וגרע מבגד חדש וצ"ע

IX. שהחיינו לשבעים שנה ויום הולדת - עיין בשו"ת חות יאיר (סימן ט) דעושיין סעודה בשהחיינו לשבעים שנה ובספר חיים של ברכה (דף ק"ז) כתב שהחפץ חיים בירך שהחיינו לשבעים שנה ואין חוששין לעין הרע אמנם בשו"ת ערוגת הכושם כתב דמנהג בורים ההולכים בחוקות הגוים והוא קרוב לימי דין וחשבון ואין זה זמן של שמחה וכ"כ הרב ממונקאטש לענין יום הולדת דטוב לו שלא נברא משנברא ע"כ אין עושיין שמחה ויש נוהגין שעושיין את יום הלידה ליו"ט (בן איש חי וגנוזי יוסף חיים של ברכה דף ק"ח)

X. בית חדש וקאר ועירקאנדישן וכדומה

(א) קנה כלים חדשים אפילו היה לו כיוצא באלו מברך שהחיינו ולא דוקא חדשים אם הם רק חדשים לו (דכ"ג - ג) וגם אם הוסיף איזה שורה בגובה לכו"ע יש לברך על ההוספה (מ"ב דכ"ג - סק"ז)

(ב) עיין בשערים מצויינים בהלכה (נ"ט - הערה ד) דאין לברך על קניית בית בזמנו כיון דבשעת הקנייה פורעין רק חלק והנשאר עוד משכנתא אצל הבנק וה"ה בקאר וכדומה וכ"כ השו"ת באר משה (ה - ס"ח) וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (י"ז - י"ט) שכתב שיכול לברך (כ) שברכה זו איננה תלויה בשמחה כי אם בדבר שמגיע לו תועלת (כ) דלא אכפת מה שמערב עמה צער וראיתו משו"ע (דכ"ג - ז) בממון שירשו במיתת אביו

XI. שהחיינו על פאה נכרית - עיין בשו"ת יביע אומר (ד - ה"ה ע"ג - ג) דמברכת שהחיינו היינו אשה מבנות אשכנז דסומכין על דברי השלטי גבורים (ס"פ צמה אשה ס"ד): דלא אמרו שער באשה ערוה אלא רק בשער הדבוק לבשרה ממש וכן פסק הרמ"א (ע"ה - ז) ועיין בשו"ת יבי"א (ה - ז) דלנשות ספרד פשוט שאין להן ללבוש כלל הפאה דהוא חפצא דאיסורא ובודאי שאין מברכת עליה שהחיינו עיין באג"מ (ג - פ) שהביא הט"ז (סק"ה) דמברך שהחיינו על כלים חדשים כמו טלית גדול ושאר בגדים חשובים שיש בו שמחה ומכוננית חדשה מברך הטוב והמטיב אם אחרים נהניו כמו אשתו ובניו ואם רק לו מברך שהחיינו

XII. העולם נוהגין להקל בברכת שהחיינו ואפשר משום שהרמ"א (דכ"ג - ח) כתב שברכה זו אינה חובה אלא רשות